

Výchova k slobode

„Podstata výchovy detí spočíva v tom, aby dospeli k tomu, že sami ,chcú´ to, čo je dobré, aby sa im poskytovalo rozumové a morálne zázemie, na základe ktorého je dieťa schopné robiť dobro z vlastného rozhodnutia”.

14.08.2013

Božím zámerom je stvoriť slobodné bytosti so všetkým, čo s tým súvisí. Ako každý dobrý otec, aj On nám dal istý návod, pravidlá – v morálnom zákone – aby sme mohli správne

používať svoju slobodu, spôsobom, ktorý smeruje k nášmu vlastnému dobru. A takto vlastne „podstupuje riziko našej slobody.“[1]

Istým spôsobom by sa tak dalo povedať, že Všemohúci pristúpil na to, že svoje plány nám bude prekladať na naše schválenie. „Boh prijíma skutočnosť našej slobody, našej nedokonalosti, našej biedy,“[2] pretože uprednostňuje naše slobodnú lásku pred otroctvom bábok; uprednostňuje „zjavné“ zlyhanie svojich plánov pred tým, aby odpoveď človeka zaťažoval nejakými podmienkami.

Svätý Josemaría v Ceste cituje výrok, ktorý sa pripisuje sv. Terézii z Avily: „Terézia, Ja som chcel... Ale ľudia nechceli.“[3] Kristova obeta na Kríži je tým najvýrečnejším znamením toho, ako ďaleka je Boh ochotný zájsť v rešpektovaní slobody človeka; a ak on sám zašiel až tak ďaleko,

kresťanský rodič by si mal položiť otázku: „A kto som ja, aby som nepostupoval podobne“?

Milovať vlastné deti znamená milovať aj ich slobodu. Znamená to však aj podstúpiť riziko, že sa rodičia „vystavia“ slobode svojich detí. Len takto môže byť ich rozvoj ich skutočne vlastným rastom: procesom, asimilujúcim sa vnútorne a osobne, a nie ako nejaká automatická reakcia podmieňovaná nátlakom či manipuláciou.

Tak ako ani rastlina nerastie preto, že by ju záhradník „naťahoval“, ale preto, že sa rastlina stotožňuje so svojou výživou, tak sa aj ľudská bytosť rozvíja do svojho človečenstva v tej miere, v akej dokáže slobodne asimilovať model, ktorý sa jej ponúka. Preto „keď rodičia predložia deťom návrhy a rady, a keď svoje deti úprimne milujú a usilujú sa o ich dobro, mali by vedieť taktne ustúpiť

do úzadia, aby tak nič nestálo v ceste veľkému daru slobody, ktorý uschopňuje človeka milovať Boha a slúžiť mu. Mali by mať na pamäti, že sám Boh chce, aby sme ho milovali a slúžili mu v slobode, a že on vždy rešpektuje naše osobné rozhodnutia." [4]

Dať deťom slobodu, ale ich aj usmerňovať

Je samozrejmé, že milovať slobodu našich detí neznamená, že sme ľahostajní k tomu, ako s ňou nakladajú. Rodičovstvo znamená zodpovednosť za výchovu detí, usmerňovanie ich slobody a kladenie „požiadaviek“ na ňu. Podobne ako Boh zaobchádza s človekom „suaviter et fortiter“ – jemne a pevne, aj rodičia by mali vedieť, ako vychovávať deti k tomu, aby využívali svoje schopnosti spôsobom, ktorý im umožňuje stávať sa kvalitnými osobnosťami. Vhodnou

príležitosťou je, keď si deti pýtajú povolenie pre uskutočňovanie svojich plánov. Vtedy im možno dať najavo, že to závisí od nich, ak pritom dostatočne zväžia všetky okolnosti. Treba ich však povzbudzovať k tomu, aby si samy položili otázku, či je vhodné dožadovať sa toho čo chcú. Takto im pomáhame rozlišovať medzi skutočnými potrebami a obyčajným rozmarom, pomáhame im pochopiť, že by nebolo spravodlivé napríklad míňať peniaze na to, čo si mnohí ľudia nemôžu vôbec dovoliť.

Skutočná úcta k slobode si vyžaduje presadzovanie morálnych požiadaviek, ktoré človeku pomáhajú, aby dokázal prekonávať samého seba. Takto vlastne prebieha každý ľudský rozvoj. Napríklad rodičia by mali od detí vyžadovať – berúc do úvahy ich vek – rešpektovanie istých limitov. Niekedy sa môže ukázať ako nevyhnutný aj

trest, uplatňovaný s prezieravosťou a zdržanlivosťou, s poskytnutím vhodných dôvodov, samozrejme bez toho, aby sme sa uchýľovali k násiliu. Najlepšie výsledky možno dosiahnuť vtedy, keď prejavíme podporu a povzbudenie a súčasne aj trpezlivosť. „Dokonca aj v krajnom prípade, keď mladý človek robí rozhodnutie, o ktorom majú rodičia dostatočné dôvody sa domnievať, že je nesprávne, a keď si myslia, že to dieťaťu v budúcnosti nič dobré neprinesie – východiskom nie je násilie, ale pochopenie. Veľmi často pritom ide o to, aby sme vedeli, ako stáť pri svojom dieťati, pomáhali mu prekonávať ťažkosti, a ak je to nevyhnutné, vyťažili nakoniec aj niečo pozitívne z tej nepríjemnej situácie.“[5]

„Podstata výchovy detí spočíva v tom, aby dospeli k tomu, že samy ‚chcú‘ to, čo je dobré, aby sa im poskytovalo rozumové a morálne zázemie, na

základe ktorého je dieťa schopné robiť dobro z vlastného rozhodnutia.

Vedieť napomínať

Úcta k ľuďom a ich slobode neznamená, že berieme ako platné všetko to, čo si myslia, alebo robia. Rodičia musia komunikovať so svojimi deťmi o tom, čo je dobré a čo je to najlepšie. A niekedy potrebujú aj silu, aby dokázali napomínať s nevyhnutnou energickosťou. Keďže svoje deti nielen rešpektujú, ale ich aj milujú, nemienia „tolerovať“ akékoľvek kroky, pre ktoré sa ich deti rozhodnú.

Láska je tou najmenej tolerantnou a povoľnou energiou, ktorú možno nájsť v medziľudských vzťahoch. Aj keď síce môžeme niekoho milovať aj s jeho chybami, nie je možné milovať ho kvôli tým chybám. Láska vyžaduje to, čo je skutočne dobré pre každého človeka, aby dali zo seba to najlepšie, aby dospeli ku šťastiu.

Preto ten, kto skutočne miluje, sa snaží primäť aj iných, aby bojovali so svojimi nedostatkami a túži po tom, aby im pomohol tie nedostatky naprávať.

Pozitívne črty, ktoré vlastní každý človek, sú vždy – prinajmenšom potenciálne – väčšie, než ich chyby a tieto vlastnosti sú vlastne tým, pre čo je hodno ľudí milovať. Pritom však nemilujeme pozitívne vlastnosti, ale človeka, ktorý ich vlastní, a ktorý má aj iné vlastnosti, ktoré možno nie sú až také pozitívne. „Korektné“ správanie je zvyčajne výsledkom mnohých „korekcií“, a tieto sú účinnejšie, keď sa vykonávajú pozitívnym spôsobom, zdôrazňujúc predovšetkým to, čo možno v budúcnosti zlepšiť.

Z tohto možno pochopiť, že výchova detí je apelom na ich slobodu. Práve toto ju odlišuje od prostého výcviku a inštruktáže. Preto „výchova v

slobode" je redundantný výraz, a možno jednoducho hovoriť o „výchove“.

Podstata výchovy detí spočíva v tom, aby dospeli k tomu, že samy ,chcú´ to, čo je dobré, aby sa im poskytovalo rozumové a morálne zázemie, na základe ktorého je dieťa schopné robiť dobro z vlastného rozhodnutia.

Pedagogická hodnota dôvery

Predsa však len treba pripomenúť, že výraz „výchova v slobode“ zdôrazňuje potrebu formovať ľudí v atmosfére dôvery. Ako už bolo povedané, očakávaní, ktoré majú iní ľudia ohľadne nášho správania, fungujú ako morálny motív pre naše správanie. Dôvera, ktorú nám iní prejavujú, nás pobáda konať, pričom pocit, že iní ľudia nám nedôverujú, je paralyzujúci. Toto je obzvlášť zreteľné v prípade mladých a dospievajúcich ľudí, ktorí si ešte stále

formujú svoj charakter, a prikladajú veľkú váhu úsudku iných ľudí.

Dôverovať znamená mať vieru, uznávať niekoho, považovať ho za človeka „schopného pravdy“ – že ju dokáže vyjadriť, obhájiť, a podľa nej aj žiť. Dôvera, ktorú niekomu preukážeme, zvyčajne prináša dvojitý účinok. Vzbudzuje vďačnosť, pretože dotýčny človek si uvedomuje, že dostal dar, a taktiež aj pocit zodpovednosti. Keď ma niekto požiada o niečo dôležité, prejavuje tým dôveru, že som schopný mu to poskytnúť, a vyjadruje tým vysokú mienku o mne. Ak mi niekto dôveruje, pociťujem potrebu vyjsť mu v ústrety, zodpovedne pri tom konať. Dôverovať ľuďom predstavuje veľmi účinný spôsob ako im niečo zveriť.

Veľké množstvo z toho, čo vychovávajúci môžu dosiahnuť, závisí od toho, nakoľko dokážu

budovať tento postoj. Obzvlášť rodičia si musia získať dôveru svojich detí, ale ešte predtým ju musia dať aj svojim deťom. Už od raného veku je vhodné viesť deti k tomu, aby sa učili uplatňovať si svoju slobodu.

Napríklad môžu klásť deťom otázky na niektoré témy, a pritom im ponúknuť vysvetlenie toho, čo je dobré a čo je zlé. Nemalo by to však zmysel, ak by pritom absentovala dôvera – vzájomný cit, ktorý ľuďom pomáha otvárať dôverné sféry, a bez ktorého je ťažké stanoviť si ciele a úlohy, prispievajúce k osobnému rastu.

Dôvera sa poskytuje, získava, dostáva – nemožno ju nanútiť, alebo len tak vyžadovať. Človek sa stáva hodným dôvery tým, že je príkladom integrity, že je lídrom prostredníctvom príkladu, a že už sám poskytol to, čo teraz od iných požaduje. Takto potom človek získava morálnu autoritu potrebnú na to, aby

vyžadoval niečo od ostatných.
Výchova v slobode potom umožňuje
výchovu slobody.

Výchova dieťaťa k slobode

Výchovu možno vnímať ako
„umožňovanie slobody“, aby ľudia
mohli vnímať to, čo má skutočnú
hodnotu, čo obohacuje a smeruje k
rastu, aby vedeli čeliť praktickým
požiadavkám slobody. Toto sa
dosahuje tým, že navrhujeme cesty
ako využívať vlastnú slobodu,
ponúkame pritom zmysluplné úlohy.

Každé štádium života človeka má
svoje pozitívne aspekty. Pre mladých
ľudí jedným z najvznešenejších
aspektov je možnosť dôverovať a
pozitívne reagovať na láskyplné
požiadavky. Už za veľmi krátky čas
možno pozorovať pozoruhodné
zmeny na mladých ľuďoch, ktorým sa
zveria zvládnuteľné úlohy, ktoré oni
tiež považujú za dôležité. Sú to
napríklad úlohy, pri ktorých

pomáhajú iným ľuďom, alebo sa starajú o mladších súrodencov.

Ak sa však na druhej strane rodičia podvolia rozmarom dieťaťa, pričom to môže vyzerať ako tá pohodlnejšia cestička, z dlhodobého hľadiska to prináša oveľa vážnejšie problémy, a predovšetkým to neumožňuje deťom dozrievať, pretože ich to nepripravuje na život. Ľudia, ktorí si už od skorej mladosti navykli na to, že všetko sa automaticky vyrieši samo, bez akéhokoľvek úsilia či sebazáporu, pravdepodobne nikdy ani nedospejú. A keď potom prídu nevyhnutné údery života, môže byť už neskoro na nápravu.

Treba si uvedomiť, že atmosféra hedonizmu a konzumného životného štýlu, v ktorej sa nachádzajú mnohé rodiny (a to nielen v tzv. vyspelom svete, ale aj v mnohých menej rozvinutých krajinách), nijako nedokáže doceniť hodnotu cnosti,

alebo dôležitosť odkladu okamžitého uspokojenie kvôli nejakému väčšiemu dobru.

V takomto nežičlivom prostredí práve zdravý rozum ukazuje, že je potrebné osobitné úsilie, aby sme mohli čeliť negatívnemu vplyvu. Hlavne v súčasnosti je potrebné presvedčivo ukázať, že človek s morálnou autoritou, bojujúci proti konformnému prostrediu, je slobodnejší ako ten, ktorý s ním nebojuje.

Každý z nás je povolaný k takejto morálnej slobode, ktorú možno získať len morálne správnym využívaním slobodnej vôle. Je to výzva pre vychovávateľov, obzvlášť pre rodičov, aby presvedčivým spôsobom ukázali, že autenticky ľudské využívanie slobody nespočíva v tom, že robíme čo sa nám chce, ale v tom, že konáme skutočné dobro „lebo to tak chceme“. A toto je ten

„najnadprirodzenejší dôvod“, ako zvykol hovoriť svätý Josemaría. [6]

Niet horšej slepoty ako je tá, ktorá umožňuje voľný priechod vášňam, ich „pocitom“. Ľudia, ktorí sa usilujú len o to, čo je na povrchu lákavé, sú menej slobodní než tí, ktorí sú schopní sa namáhať a usilovať o dosiahnutie morálneho dobra, a to nielen teoreticky, ale aj v praxi.

V konečnom dôsledku „sloboda nadobúda svoj skutočný zmysel, iba ak slúži pravde, ktorá oslobodzuje, keď sa stravuje hľadaním nekonečnej Božej lásky, uvoľňujúcej nás zo všetkých našich závislostí“. [7]

J.M. Barrio

Poznámky:

[1] Íst s Kristom, 113.

[2] tamtiež.

[3] Cesta, 761.

[4] Rozhovory s Mgr Escrivá de Balaguer, 104.

[5] tamtiež.

[6] Íst s Kristom, 17.

[7] Boží priatelia, 27.

opusdei.org

pdf | document generated
automatically from [https://opusdei.org/
sk-sk/article/vychova-k-slobode/](https://opusdei.org/sk-sk/article/vychova-k-slobode/)
(25.03.2025)